

Kotimaisten kielten keskus

INSTITUTET FÖR DE INHEMSKA SPRÅKEN

Tilinpäätös
2017

Sisällys

Toimintakertomus	3
1. Johdon katsaus	3
2. Tuloksellisuus	4
Suomen ja ruotsin kielen huolto ja neuvonta sekä kielenhuoltoon liittyvä tutkimus.....	4
Saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen lautakunnat	6
Sanakirjatyö ja siihen liittyvä tutkimus	6
Aineistot, arkistot ja kirjasto.....	7
3. Vaikuttavuus	9
3.1 Toiminnan vaikuttavuus.....	9
3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus	11
4. Toiminnallinen tehokkuus	11
4.1 Toiminnan tuottavuus	11
4.2 Toiminnan taloudellisuus	14
4.3 Maksullisen toiminnan tulos ja kannattavuus	15
4.4 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus	15
5. Tuotokset ja laadunhallinta.....	15
5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet.....	15
5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu	15
6. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen	16
7. Tilinpäätösanalyysi	17
7.1 Rahoituksen rakenne.....	17
7.2 Talousarvion toteutuminen	17
7.3 Tuotto- ja kululaskelma	17
7.4 Tase.....	18
8. Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma	18
9. Arviointien tulokset	20
10. Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä.....	20
Tilinpäätös.....	21
1. Talousarvion toteumalaskelma vuodelta 2017.....	21
2. Tuotto- ja kululaskelma	22
3. Tase.....	23
4. Liitetiedot.....	23
5. Allekirjoitukset	24

[Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuluettelo 2017](#)

Toimintakertomus

1. Johdon katsaus

Kotimaisten kielten keskukselta annetun lain (1403/2011) mukaan Kotimaisten kielten keskus on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto. Keskuksen tavoitteena on kielen asiantuntijana edistää keskuksen toimialaan kuuluvien kielten käyttöä yhteiskunnassa. Keskuksen tehtävänä on suomen ja ruotsin kielten huolto, neuvonta ja sanakirjatyö sekä kielenhuoltoon ja sanakirjatyöhön liittyvä tutkimus. Keskuksen tehtävänä on lisäksi koordinoita saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen huoltoa.

Kotimaisten kielten keskuksen (myöhemmin Kotus) tehtävänä on vahvistaa kieliyhteisön tietoisuutta ja toimintaa suomen ja ruotsin kielen monipuolisen käytön takaamiseksi Suomessa. Kotus korostaa kaikkien suomalaisten äidinkielen merkitystä ja pyrkii vaikuttamaan siihen, että jokaisen ihmisen oikeus omaan kieleen tunnustetaan ja sen käyttöön kannustetaan.

Kotuksen tehtävät ulottuvat sekä kielen yhteiskunnallisen aseman että kotimaisten kielten laadun ja kansalaisten kielitiedon vahvistamiseen. Toiminnan tuloksellisuutta seurataan kolmella alueella: kielenhuolto ja siihen liittyvä tutkimus, sanakirjatyö ja siihen liittyvä tutkimus sekä kieliaineistojen tarjonta. Kaikilla alueilla on toimittu tuloksekkaasti vuonna 2017.

Kotus on vakiinnuttanut paikkansa luotettavana kielenhuollon asiantuntijalaitoksena, joka palvelee kieliasioissa eri ammattiryhmiä ja kaikkia kansalaisia. Kotuksen toiminnan lähtökohtana on, että jokaisella on oikeus saada tietoa kielestä ja että julkisten palvelujen kieli on asiallista, selkeää ja ymmärrettävää.

Vuonna 2017 Kotus on edelleen seurannut aktiivisesti julkista kielenkäyttöä ja toiminut sen parantamiseksi mm. aktiivisella viranomaisyhteistyöllä sekä antamalla neuvontaa, koulutusta, ohjeita ja lausuntoja. Viranomaiskieli ja sujuva asiointi viranomaisten kanssa ovat yhteiskunnan toimivuuden ja yksilön hyvinvoinnin kannalta olennaisia, ja vuoden 2015 virkakielikampanjan vaikuttavuus on ollut selvästi nähtävissä lisääntyneenä kiinnostuksena viranomaiskieltä kohtaan. Kotuksen laatimista *Kielitoimiston oikeinkirjoitusoppaasta* ja *Kielitoimiston kielioppioppaasta* otettiin uudet, tarkistetut painokset. Valmisteltiin kielenhuollon tiedotuslehtien *Kielikello* ja *Språkbruk* siirtyminen julkaistaviksi avoimesti verkossa vuoden 2018 alusta.

Toinen keskeinen Kotuksen toiminta-alue on sanakirjatyö. Monet Kotuksen tuottamista sanakirjoista ovat tärkeitä kansalliskielten tutkimuksen lähteitä, mutta myös kieliyhteisön on tärkeää tuntea oman kielensä historiaa ja nykytilaa ja päästä näitä koskevan tiedon äärelle. Kotuksen kaikki sanakirjat tuotetaan verkkoon vapaasti luettaviksi, ja *Vanhan kirjasuomen sanakirjan*, *Suomen murteiden sanakirjan* ja *Ordbok över Finlands svenska folkmål* -teoksen sana-artikkeleita tarjottiin verkkoon jälleen lisää. Myös *Suomi–ruotsi-suursanakirja* julkaistiin avoimesti verkossa yhteistyössä Göteborgin yliopiston kanssa ja sen päivitys aloitettiin. Uutena sanakirjana julkaistiin kaksi kolmannesta *Suomi–somalisanakirjasta*, joka aloittaa maahanmuuttajakielten sanakirjojen julkaisuhankkeen. Yhteistyössä Eesti Keele Instituutin kanssa saatiin avoimesti verkkoon myös *Suomi–virolais-suursanakirja*, ja sen paria, virolais-suomalaisista sanakirjaa on toimitettu niin ikään yhteistyössä virolaisten kollegojen kanssa.

Kieliaineistojen kehittämisen ja niiden saavutettavuuden alalla merkittävin aikaansaannos oli digitaalisen nimiarkiston avaaminen yleisölle joulukuussa.

Kotus osallistui Suomi 100 -juhlavuoden ohjelmaan julkaisemalla verkkopalvelussaan laajan Sanoin saavutettu -sivuston, jossa Suomen satavuotiasta taivalta tarkasteltiin kielen kautta, sekä järjestämällä yhdessä kielilautakuntien kanssa Kielen ilo -seminaarin Helsingin yliopistossa marraskuussa.

Henkilötyövuosien määrä oli vuonna 2017 kaikkiaan 77,1 (2016: 78,85 htv). Kuten muidenkin valtion virastojen myös Kotuksen toimintaan vaikuttaa merkittävästi monien pitkäaikaisten työntekijöiden eläkkeelle siirtyminen. Kuluneen vuoden aikana eläkkeelle on jäänyt useita keskeisiä henkilöitä, ja tästä syystä on siirretty vastuuta ja rekrytoitu myös uusia työntekijöitä. Määräaikaisissa hankkeissa on käytetty myös määräaikaisia työntekijöitä. Osaamisen ja hiljaisen tiedon siirtäminen on edelleen kuitenkin yksi Kotuksen merkittävimmistä riskeistä, koska eläkkeelle siirtymisiä on tulossa lisää myös lähivuosina. Henkilöstö on motivoitunutta ja tehtäviinsä vahvasti sitoutunutta. Työtyytyväisyys on pysynyt hyvällä tasolla.

2. Tuloksellisuus

Kotuksen tavoitteet toteutuivat pääosin hyvin. Asetetut tavoitteet ylittyivät monissa kohdin.

Taulukko 1. Kotuksen indikaattorit 2017

	Tavoite 2017	Toteuma 2017
Julkaisut, sivua	3 000	3 939
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	400	552
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 100	766
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	5 500	6 540
Sana-artikkeleita, kpl	66 780	59 920
Sähköiset aineistot*	185 000	185 088
Asiakaspalaute (asteikko 1–4)	3	4

*Luku kuvaa kumuloivasti sähköisten aineistojen karttumista ja jalostusastetta.

Suomen ja ruotsin kielen huolto ja neuvonta sekä kielenhuoltoon liittyvä tutkimus

Kielenhuollon, neuvonnan ja tutkimuksen tavoitteet saavutettiin pääosin hyvin. Kotuksen tarjoaman suomen ja ruotsin kielen huollon laatuun luotetaan, ja toiminnan asema on vakaa sekä suuren yleisön että keskeisten sidosryhmien piirissä. Kotus jatkoi kielenhuollon palvelujen siirtämistä soveltuvien osien verkkoon ja teki edelleen aktiivista yhteistyötä virkakielen kehittämiseksi.

Kielenhuollon palvelut, julkaisut ja esitelmät

Edistettiin *Hyvän virkakielen toimintaohjelman* (2014) ehdotuksia julkaisemalla säädösvalmistelijoille tarkoitettu [Säädöskielen ohjeita](#) -verkkosivusto. Myös virkakielen verkkokurssin pilottiosa saatiin lähes valmiiksi yhteistyössä E-oppiva-hankkeen kanssa. Järjestettiin yliopistojen ja muiden oppilaitosten kanssa työpaja, jossa suunniteltiin sisältöjä suomen- ja ruotsinkielisen hyvän virkakielen kursseille. Lisäksi Kotus pyrki monin tavoin vaikuttamaan siihen, että jo sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännössä otettaisiin huomioon onnistuneen ja yhdenvertaisen viestinnän vaatimukset, mm. järjestämällä yhdessä valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa työpajan uudistuksesta viestiville. Aihepiiriin liittyvää tietoa välittivät myös verkkojulkaisu kirjoittamisesta sosiaali- ja hoitotyössä

sekä sosiaalialan osaamiskeskusten yhteishankkeen tilaama asiantuntijapuheenvuoro, joka tavoitti lähes 10 prosenttia sosiaalipalveluissa työskentelevistä. Viranomaiset tilasivat asiantuntija-apua mm. parantaakseen ohjetekstejään, päätösfraasejaan ja uudenlaisten viestipalvelujensa asiakasviestintää.

Täydennettiin [Kielitoimiston ohjepankkia](#) ja vastaavaa ruotsinkielistä [Ordförrådet](#)-ohjepankkia sekä muita kielen- ja nimistönhuollon verkkojulkaisuja, -aineistoja ja -sivuja. Jatkettiin verkkosivuilla suomen yleiskielen seurantatalkoita ja kirjoitettiin kielenkäyttäjien lähettämistä havainnoista Kotuksen verkkosivuille. Avattiin elokuussa [Kielitoimiston Facebook](#)-tili, jolle oli vuoden loppuun mennessä kertynyt 2 862 seuraajaa.

Kielenhuollon tiedotuslehdet [Kielikello](#) ja [Språkbruk](#) ilmestyivät kumpikin edelleen neljä kertaa vuodessa sekä painettuina että sähköisinä, ja niiden verkkoarkistoja päivitettiin. Kielikellon kirjoituksissa näkyi mm. Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhla. Språkbruk-lehti oli esillä Helsingin Kirjamessuilla. Lehdistä tulee maksuttomia verkkolehtiä vuoden 2018 alussa. Tätä varten lehtien julkaisujärjestelmän hankinta kilpailutettiin ja valitun toimittajan kanssa suunniteltiin ja toteutettiin verkkolehtien ulkoasu ja tekniset toiminnot. Språkbruk jatkaa edelleen myös painettuna ulkopuolisen rahoituksen turvin, ja painamisen ja jakelun hoitava kirjapaino kilpailutettiin.

Kielestä ja nimistöstä kirjoitettiin ja esitelmöitiin yleistajuisesti monilla muillakin foorumeilla. Osallistuttiin henkilönnimilain uudistamistyöryhmään suomen- ja ruotsinkielisen nimistön asiantuntijoina työryhmän päättämiseen asti. Eri tahojen kielenkäyttöön vaikutettiin myös lukuisissa muissa työryhmissä ja elimissä sekä antamalla lausuntoja.

Verkkosivuilla ja julkaisuissa tarjottavien ohjeiden täydennykseksi tarjottiin edelleen henkilökohtaista neuvontaa. Kysyntä osoittaa, että myös tätä palvelua tarvitaan jatkuvasti. Lisäksi palvelu antaa tietoa kieliyhteisön tiedontarpeesta. Kokeiltiin myös tsättiä neuvontakanavana.

Kielilautakunnat

Suomen kielen lautakunta kokoontui kolme ja ruotsin kielen lautakunta viisi kertaa. Lautakunnat järjestivät yhdessä Kotuksen muiden kielilautakuntien kanssa Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlaseminaarin, jonka teemana oli kielen ilo. Ruotsin kielen lautakunta järjesti myös seminaarin ruotsinkielisten oppimateriaalien kielestä yhdessä Svenska kulturfondenin kanssa.

Kielenhuoltoon liittyvä tutkimus ja kansainvälinen yhteistyö

Osallistuttiin eurooppalaiseen Eurolect Observatory -hankkeeseen, jossa tutkittiin, millaisia eroja EU-säädösten kielen ja kansallisen lakikielen välillä ilmenee, ja jatkettiin muita tutkimushankkeita. Toimittiin kotimaisessa ja kansainvälisessä akateemisessa yhteisössä myös julkaisemalla artikkeleja, toimittamalla tieteellisiä julkaisuja ja esitelmöimällä konferensseissa. Ohjattiin väitöskirjoja ja muita opinnäytteitä, annettiin akateemisia asiantuntijalausuntoja sekä toimittiin tieteellisten julkaisujen toimitusneuvostoissa.

Osallistuttiin Euroopan kielentutkimuslaitosten kielipoliittisen yhteistyöelimen EFNILin toimintaan, Euroopan paikkatietohankkeen ELF:n eksonyymiryhmän ja YK:n paikannimiasiantuntijoiden ryhmän UNGEGNin toimintaan sekä kansainvälisten selkeän kielen järjestöjen Clarityn ja Plainin työhön. Osallistuttiin pohjoismaisten kielenhuoltoelinten verkoston toimintaan mm. järjestämällä verkoston Århusissa pidetty vuosikokous ja osallistumalla Kööpenhaminassa pidetyn selkeän kielen konferenssin järjestämiseen. Jatkettiin yhteistyötä Ruotsin Kielineuvoston ja Viron kielen instituutin kanssa.

Saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen lautakunnat

Kotuksen vastuuhenkilö piti yhteyttä saamen kielten, romanikielen ja viittomakielten lautakuntiin. Hän toimi myös romanikielen lautakunnan sihteerinä. Lautakuntien tehtävänä on alallaan antaa kielenkäyttöä koskevia periaatteellisia tai yleisluonteisia suosituksia.

Saamen kielten lautakunta kokoontui kaksi kertaa.

Viittomakielten lautakunta kokoontui kolmesti. Lautakunta antoi lausuntoja, laati selvityksiä ja osallistui kielipoliittiseen keskusteluun ja toimintaan.

Romanikielen lautakunta piti toimintavuonna neljä kokousta. Lautakunta käsitteli romanin standardikielen kielioppia ja normiston esittämistä. Se käsitteli myös romanikielen kielipoliittisia kysymyksiä pyrkimyksensä vahvistaa romanikielen asemaa sekä kieliyhteisössä että muuten yhteiskunnassa. Lautakunta pyrki vaikuttamaan kielipoliittiseen päätöksentekoon mm. pitämällä yllä keskustelua romanin kielilain tarpeellisuudesta.

Lautakunnat myös järjestivät Suomi 100 -teemavuoden seminaarin *Kielen ilo – Språkgädje – Giela illu – Hitruus kielâ – Kiöl rämm – Tšimbako loh̄iba* yhdessä Kotuksen suomen ja ruotsin kielen lautakuntien kanssa.

Sanakirjatyö ja siihen liittyvä tutkimus

Nykysuomea kuvailevasta ja normittavasta [Kielitoimiston sanakirjasta](#) ilmestyi ajantasaistettu versio sekä maksutta käytettävissä olevana verkkosanakirjana että MOT-sanakirjastossa. Sanakirja käsittää 100 000 hakusanaa.

Maahanmuuttajakielten sanakirjahankkeen ensimmäisenä julkistuksena ilmestyi [Suomi–somali-sanakirjan](#) aakkosväli *a–r* (noin 20 000 hakusanaa).

[Vanhan kirjasuomen sanakirja](#) (VKS) on edennyt niin, että verkossa on luettavana jakso *a-osviitu* (noin 39 000 hakusanaa). [Suomen murteiden sanakirjaan](#) (SMS) liitettiin painettuna jo ilmestynyt 2. nide sekä uutena aakkosväli *letkata–lofka*, joten verkkosanakirjassa on jakso *emaali–lofka* (yhteensä noin 157 000 sana-artikkelia ja noin 59 000 levikkikarttaa). [Ordbok över Finlands svenska folkhäl](#) -sanakirjaan (FO) liitettiin aakkosväli *pir–potät*, sanakirja kattaa nyt aakkosvälin *a–potät* (yhteensä noin 72 000 hakusanaa).

Kesken olevien suurten sanakirjojen (SMS, VKS, FO) toimitustyö on siirtynyt aakkosten jälkipuoliskolle. Mainittujen sanakirjojen lisäksi jatkettiin Suomi–kurmandži-sanakirjan ja Viro–suomi-sanakirjan toimittamista. Viimeksi mainittu hanke liittyy Suomen ja Viron satavuotisjuhliin.

[Karjalan kielen verkkosanakirja](#) on vapaasti luettavissa verkossa. Sanakirjan aineisto ja Suomen murteiden sanakirjan levikkikartat ovat tarjolla myös avoimena datana. Myös suomen kielen ja saamelaiskielten etymologinen tietokanta [Alku](#) on verkossa.

Sanakirjantoinittajat osallistuivat alan kansallisiin ja kansainvälisiin tilaisuuksiin. Nelivuotinen verkostoitumishanke European Network of e-Lexicography (COST Action IS1305) päättyi syksyllä.

Vuoden aikana sanakirjojen toimittajat kirjoittivat sanakirjatyöhön liittyviä yleistajuisia artikkeleita ja toimivat vertaisarvioijina eri julkaisuissa.

Kuvio 1. Kokonaan ja osin verkossa ilmestyneiden sanakirjojen tilanne vuoden 2017 lopussa

Kielitoimiston sanakirja		
a-ö		
Karjalan kielen sanakirja		
a-ö		
Suomen murteiden sanakirja		
a - e / ä / ö	emaali-lofka	na-
Vanhan kirjasuomen sanakirja		
a-osviitu		p-
Finlandssvensk ordbok		
a-ö		
Ordbok över Finlands svenska folkmål		
a-potätsår		s-
maahanmuuttajakielten sanakirjoja: Suomi-somali-sanakirja		
a-r		t-
maahanmuuttajakielten sanakirjoja: Suomi-kurmandži		
a-n, o-		
Viro-suomi-sanakirja		
Toimitustyö ei etene aakkosjärjestyksessä, vaan aloitettiin keskeisimmästä sanastosta, josta edetään muuhun sanastoon.		

Ilmestyneet aakkosvälit täysivärisinä (SMS täydentyy alkupäästään vuoden kuluttua). Vaaleanvärisellä taustalla on lisäksi merkitty, mihin kohtaan toimitustyö on edennyt vuonna 2017.

Aineistot, arkistot ja kirjasto

Aineistot ja arkistot

Kotuksen laajat kieliaineistot ovat suomen kielen tutkimuksen kannalta keskeisiä, ja myös muiden alojen tutkijat samoin kuin kiinnostuneet kansalaiset hyödyntävät niitä. Kotus on verkostoitunut hyvin kansallisten toimijoiden kanssa ja on osa laajoja kansallisia kehitysprojekteja. Kotus on jäsenenä kansallisessa kielivarakonsortiossa Fin-CLARINissa, joka puolestaan on osa pysyvää eurooppalaista CLARIN-ERIC-konsortiota. Nämä luovat kieliaineistoille ja kieliteknologialle yhteistä infrastruktuuria. Kotus oli mukana myös Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) -konsortiossa.

Kokoelmat ja palvelut

Arkistoissa kävijöille annettiin opastusta tarpeen mukaan ja vastattiin puhelimitse ja sähköpostitse tulleisiin kysymyksiin. Kotuksen aineistojen metatiedot ovat käytössä KDK:n Finna-tiedonhakupalvelun kautta. Aineistoja ylläpidetään Kotuksen aineistotietokannassa, josta ne haravoidaan Finnaan. Jatkettiin tietokannan tietojen täydentämistä.

Tietovarantojen avaaminen

Vuonna 2014 tehdyn periaatepäätöksen mukaan Kotuksen sähköiset kieliaineistot, jotka ovat julkisia ja joiden vapaata käyttöä lainsäädäntö tai sopimukset eivät rajoita, avataan julkisina tietovarantoina vapaasti käytettävänä, Creative Commons -lisenssillä lisensoituina ja koneluettavina. Ensisijaisesti käytetään JHS 189 -suosituksen mukaisesti Creative Commons Nimeä 4.0 -lisenssiä. Jotkin aineistot ovat edelleen Kotuksen omalla palvelimella ([Kaino](#)), mutta painopiste on yhteisten ratkaisujen hyödyntämisessä (Kielipankki, AVAA, IDA).

Karjalan kielen arkiston pääkokoelmasta sekä pienemmistä erilliskokoelmista laadittiin XML-paketit, jotka julkaistiin verkossa Creative Commons -lisensoituina. XML-paketointi ja CC-lisensointi edistävät datan avaamista koneluettavana ja avoimesti lisensoituna. Lippujen liittämistä *Karjalan kielen sanakirjaan* ei voitu jatkaa.

Jatkettiin yhdessä Kielipankin kanssa Sanat-wikin kehittämistä. Kotuksen Nimiarkiston digitalisointihankeeseen aineistot julkaistiin Sanat-palvelussa joulukuussa omana itsenäisenä palvelunaan. Palvelussa julkaistiin [Namnledslexikon](#), [Suomalais-venäläinen kirja-alan sanasto](#), [Slangipaikannimet](#) (koululaiskeruu 2003) ja [vepsän sanastot](#). Saatettiin käyttöön wikialustan päivittäminen ja aineistojen käsittely teetettiin ostopalveluna.

PAS-palvelun käyttöönottosopimus allekirjoitettiin CSC:n kanssa. Kotus laati OKM:lle selvityksen palveluun sijoitettavista aineistoista, ja OKM varasi Kotusta varten määrärahan palvelun käyttämiseen.

Nimiarkiston digitalisointihanke

Nimiarkisto on keskeinen osa Kotuksen kansallisesti merkittävää kielitieteen tutkimusinfrastruktuuria ja kansallista kulttuuriperintöä, ja digitalisointihanke oli valittu Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuoden 2017 ohjelmaan. [Digitaalinen Nimiarkisto](#) avattiin yleisölle loppuvuodesta. Kotus oli mukana suunnittelemassa yhteistyöhankkeita, jotka tähtäävät digitaalisen Nimiarkiston jatkokehittämiseen.

Yhteistyö sekä asiantuntija- ja palvelutoiminta

Kotuksella on edustaja FIN-CLARIN-konsortion johtoryhmässä ja Kansallisen digitaalisen kirjaston KDK:n ohjausryhmässä. Arkistosektorin arkkitehtuurityössä painotettiin paikkatietoaineistoihin. Kansallisarkiston koordinoima arkistosektorin yhteistyö- ja kehittämisverkosto on ollut Kotuksen aineistotoiminnalle tärkeä verkosto. KDK-hankkeen päättymisen jälkeen arkistoalan toimijat sopivat joulukuussa yhteistyön jatkamisesta säännöllisten tapaamisten muodossa. Yhteyksiä muihin organisaatioihin ylläpidettiin myös muin tavoin.

Taulukko 2. Sähköisten aineistojen indikaattorilukemat 2015–2017*

Aineisto	2015	2016	2017
Tekstikorpuukset	11 593	41 913	61 670
Sanakirjat ja sanastot	15 332	16 163	19 031
Viitetietokannat	5 591	5 665	5 901
Kartat ja kuvat	25 081	43 178	85 476
Ääni- ja kuvatallenteet	12 903	12 903	13 010
Aineistoindikaattori yhteensä	70 500	119 822	185 088

*Luvut kuvaavat kumuloivasti sähköisten aineistojen karttumista ja jalostusastetta.

Kirjasto

Opetushallituksen ja Suomen Akatemian kirjastojen kokoelmat kuuluvat Kotuksen kirjastoon ja ne luetteloidaan ja sisällönkuvaillaan Helka-tietokantaan kirjastossa. Ainoastaan Kotuksella on sopimus Helsingin yliopiston kirjaston kanssa. Kirjasto on hankkinut Opetushallituksen tarvitsemat kaukolainat ja Suomen Akatemian tarvitsemia julkaisuja. Kotus on laskuttanut muita virastoja tehdystä työstä sekä tietokanta- ja tarvikemaksuista. Yhteistyö eri virastojen kanssa on sujunut hyvin.

Kirjastossa oli vuoden 2017 lopussa 54 256 nidettä, joista Opetushallituksen kokoelmaan kuuluvia 2 738 nidettä ja Suomen Akatemian kokoelmaan kuuluvia 2 136 nidettä eli noin 1 000 hyllymetriä, joista yhteensä noin 90 hyllymetriä muiden osapuolten kirjoja.

Opastettiin tutkijoita ja muita asiakkaita kokoelmien ja tietokantojen käytössä ja tehtiin asiakkaille tietopalveluna tiedonhakuja. Lainoja annettiin 1 780 ja tietopalvelutoimeksiantoja käsiteltiin 878 kpl. Kirjastossa oli Kotuksen julkaisujen myyntipiste.

Kirjaston kokoelmatiedot ovat Finna-tiedonhakupalvelussa ja Helka- ja Melinda-tietokannoissa. Kirjastojärjestelmänä on korkeakoulukirjastojen Voyager-järjestelmä, joka päivitettiin uuteen versioon vuodenvaihteessa 2016–2017. Osallistuttiin Aalto-yliopiston vetämään uuden kirjastojärjestelmän hankintaprosessiin, järjestelmien vertailuun ja tarpeiden kartoittamiseen.

Tallennettiin Arto-artikkelitietokantaan Suomen Urbis-hankkeen vastuualueilla ilmestynyttä uralistiikkaa. Tiedot kaikista Kotuksen henkilökunnan julkaisuista luetteloiitiin ja asiasanoitettiin Arto-tietokantaan. Artosta tiedot on haravoitu myös Finna-tiedonhakupalveluun. Tämä lisää Kotuksen julkaisujen näkyvyyttä.

3. Vaikuttavuus

3.1 Toiminnan vaikuttavuus

Toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin lähtökohtana ovat Kotuksen strategiset tavoitteet, jotka ovat linjassa tulossopimuksessa asetettujen tavoitteiden kanssa. Myös kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö lisää Kotuksen näkyvyyttä ja vaikuttavuutta.

Kotus on varsin tietoinen yhteiskunnallisesta tehtävästään. Sen yhtenä tehtävänä on huolehtia suomen ja ruotsin yleiskielen laadusta ja kannustaa siihen, että kaikilla aloilla julkaistaan suomeksi ja ruotsiksi, mikä on tärkeä yhteiskunnallisen vaikuttamisen muoto. Asiantuntijalaitoksen toiminnan vaikuttavuus toteutuu usein epäsuorasti ja pitkällä aikavälillä. Vaikuttaminen tapahtuu hyvin monella tasolla; mediassa, yhteistyössä eri instituutioiden kanssa, koulutuksen avulla, lausunnoissa, julkaisuissa ja muussa viestinnässä. Viranomaisten kanssa tehtävä yhteistyö on entisestään tiivistynyt. Erittäin tärkeä asiantuntijatehtävä vuonna 2017 on ollut osallistuminen henkilönimilain uudistustyöhön. Samoin on pyritty vaikuttamaan siihen, että sote- ja maakuntauudistuksen lainsäädännössä otettaisiin huomioon onnistuneen ja yhdenvertaisen viestinnän vaatimukset.

Kotuksen vaikuttavuus syntyy osaltaan siitä, että kielenhuolto, siihen kiinnittyvä koulutus ja si-dosryhmien kanssa tehtävä yhteistyö, sanakirjatyo, sanaston kehityksen systemaattinen seuranta ja näihin liittyvä tutkimus sekä aineistotyö muodostavat saman katon alla yhden kokonaisuuden, joka

on enemmän kuin osiensa summa, koska kaikki voivat hyötyä toistensa asiantuntemuksesta ja siten kasvattaa omaa ja kieliyhteisönsä asiantuntemusta. Suomenkielisten ja ruotsinkielisten työntekijöiden yhteistyö on edelleen vahvistunut niin kielenhuollossa kuin sanakirjatyössä. Kotuksen vaikuttavuutta voikin parhaiten arvioida tarkastelemalla sitä, millä tavoin se tekee kieleen liittyvät asiat näkyviksi ja siten hyödyttää suomalaista yhteiskuntaa.

Kotimaisia kieliä koskevan tiedon saavutettavuuden parantaminen

Kotuksen sanakirjoja julkaistaan maksutta verkossa, mikä lisää niiden saavutettavuutta ja käytettävyyttä. [Kielitoimiston sanakirja](#) on saanut verkkokäytössä varsin laajan käyttäjäkunnan. Kaikilla sanakirjoillaan Kotus tukee tutkimusta sekä opetusta eri koulutusasteilla, tarjoaa medialle kiinnostavia teemoja sanaston alalta sekä täyttää kansalaisten tiedontarpeita. Kieliaineistoja julkaistaan ja niiden käytettävyyttä parannetaan jatkuvasti.

Kielenhuollon toiminta on jo lähtökohdiltaan vuorovaikutteista: neuvonta, lausunnot, tiedotus, koulutus, painetut ja sähköiset lehdet [Kielikello](#) ja [Språkbruk](#), yleiskielen seurantatalkoot sekä osallistuminen kansalliseen ja kansainväliseen asiantuntijayhteistyöhön tekevät tunnetuksi kielen normeja ja kielenkäytön muutoksia. Yhä enemmän kielenhuollon palveluja on siirretty verkkoon.

Selkeän kielen käytön edistäminen

Virkakielikampanjan vaikuttavuus on jatkunut vuonna 2017. Eri viranomaistahot ovat kiitettävästi osoittaneet kiinnostusta asiallisen, selkeän ja ymmärrettävän kielen lisäämiseksi asiakkaidensa suuntaan. Virkakieliyhteistyö on jatkunut Kotuksen koordinoiman eri hallinnonaloja yhdistävän virkakieliryhmän yhteistyössä. Kotus on verkostoitunut tehokkaasti valtionhallinnon ja kuntien virastojen kanssa ja se on haluttu yhteistyökumppani.

Uusien ja vanhojen vähemmistökielten käytön tukeminen ja kielipolitiikka

Kotus laatii maahanmuuttajien kielten sanakirjoja tukeakseen maahanmuuttajien suomen kielen oppimista sekä heidän oman kielen taitonsa säilymistä ja kehittymistä ja vaikuttaa näin osaltaan omalla asiantuntemuksellaan uusien vähemmistöjen kotoutumiseen. Vuonna 2017 ilmestyi [Suomi–somalisanakirjan](#) ensimmäiset kaksi kolmasosaa avoimesti verkossa. Tämän lisäksi on jatkettu Suomi–kurmandži (kurdikieli) -sanakirjan toimittamista. Saamen kielten, romanikielen ja viittomakielten asemaa ja kehitystä Kotus tukee koordinoimalla näiden kielten lautakuntien toimintaa. Verkossa kielipolitiikan sivustoilla on nostettu esiin kansalliseen kielimaisemaan, vähemmistökielten käyttöön ja vähemmistökielisten oikeuksiin liittyviä uutisia.

Kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö

Kotuksen asiantuntemusta hyödynnetään tiedehallinnossa, tieteellisissä asiantuntijatehtävissä, lukuisissa elimissä ja työryhmissä sekä mediassa. Suomen ja ruotsin sekä ylipäätään äidinkielen asemaa on pidetty esillä yhä aktiivisemmin kansallisissa työryhmissä, pohjoismaisessa yhteistyössä ja Euroopan kielentutkimuslaitosten verkostossa EFNILissä. Tiivistä yhteistyötä on tehty valtionhallinnon, erityisesti oikeusministeriön ja valtioneuvoston kanslian, valtiovarainministeriön Avoin hallinto -hankkeen, Kelan, Selkokeskuksen sekä Kuntaliiton ja Svenska Litteratursällskapet i Finland -seuran kanssa. Nimistönhuollossa osallistuttiin aktiivisesti YK:n paikannimityöhön, ja EU:n kieliasioissa toimittiin yhteistyössä ministeriöiden ja EU-elinten kanssa. Myös yhteistyö muistiorganisaatioiden, yliopistojen ja tieteellisten seurojen kanssa on jatkunut tiiviisti. Kirjasto toimii aktiivisesti kirjastoverkostossa. Kotus on mukana Finnish Language Resource Consortium (FIN-Clarín) -hankkeessa, joka on kansallisesti merkittävä infrastruktuuri ja osa eurooppalaista CLARIN-ERIC-konsortiota. Niin ikään Kotus oli mukana opetus- ja kulttuuriministeriön Kansallinen digitaalinen kirjasto (KDK) -hankkeessa sekä osallistuu Tieteen kansallinen termipankki -hankkeen työhön.

3.2 Siirto- ja sijoitusmenojen vaikuttavuus

Kotuksella ei ole siirto- eikä sijoitusmenoja.

4. Toiminnallinen tehokkuus

Kotuksen toiminnan keskeisiä tavoitteita on julkaista verkossa kielitietoa mahdollisimman laajalle yleisölle. Verkkojulkaisemista on kehitetty opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamassa *Palvelut verkkoon -projektissa*. Verkossa julkaistaan niin sanakirjoja, kielenhuollon ja kielenkäytön oppaita kuin yleistä kielitietoa ja ohjeita. Julkaisujen lisäksi Kotuksen keskeinen työmuoto on erilaiset asiantuntijatehtävät. Kotus julkaisee myös digitoituja kieliaineistoja kansalaisten käyttöön. Projektiin on saatu opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusta.

Toiminnallista tuloksellisuutta seurataan opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa tulossopimuksessa sovitulla indikaattoreilla. Työajan kohdentaminen indikaattoreille on tehty Kieku-järjestelmässä. Järjestelmä tuntuu toimivan tyydyttävästi, koska merkittäviä muutoksia edellisvuoteen ei ole havaittavissa.

4.1 Toiminnan tuottavuus

Seuraavissa taulukoissa esitetään ministeriön kanssa sovituin indikaattorein eri tulosalueiden toteumat ja tavoitteet vuonna 2017, niiden vertailu sekä kahden aikaisemman vuoden toteumat. Lisäksi vuotta 2017 verrataan vuoteen 2016.

Kotus saavutti tavoitteet vuonna 2017 varsin hyvin.

Taulukko 3. Julkaisut

Julkaisut	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Tavoite 2017	Toteuman ja tavoitteen ero 2017	Vertailu vuoteen 2016
Julkaisut, kpl	637	223	206			-17
Julkaisut, sivua	4 203	4 998	3 939	3 000	939	-1 059
Henkilötyövuodet	9,82	11,89	17,37			5,48
Julkaisut kpl/htv	65	19	12			-7
Julkaisut sivua/htv	428	420	227	269	-42	-193

Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa on sovittu, että julkaisujen kappalemäärä ei ole enää vuoden 2017 tulossopimuksessa indikaattorina. Julkaisut ovat pääosin lyhyehköjä Kotuksen asiantuntijoiden artikkeleita ja kielijuttuja.

Taulukko 4. Esitelmät ja asiantuntijatehtävät

Esitelmät ja asiantuntijatehtävät	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Tavoite 2017	Toteuman ja tavoitteen ero 2017	Vertailu vuoteen 2016
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	373	340	552	400	152	212
Henkilötyövuodet	8,75	13,26	13,16			-0,1
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl/htv	43	26	42	50	-8	16

Asiantuntijatehtäviin luetaan erilaiset asiantuntijalausunnat ja -selvitykset, esiintymiset mediassa sekä osallistuminen kotimaisten ja kansainvälisten työryhmien ja lautakuntien työhön. Kotus panostaa vahvasti kielitiedon ja tutkimustulosten välittämiseen eri yhteyksissä, niin tieteellisissä konferensseissa kuin laajalle kuulijakunnalle tarkoitetuissa seminaareissa ja tapaamisissa. Suhteet mediaan ovat tiiviit, ja Kotuksen asiantuntemusta käyttävät ahkerasti hyväkseen printtimedia, verkkolehdet ja radio.

Esitelmiä ja asiantuntijatehtäviä koskevat määrälliset tavoitteet ylitettiin, ja myös tehtävien kappalemäärä henkilötyövuotta kohden oli suurempi kuin edellisenä vuonna. Tämä johtunee osittain myös suoritusten entistä kattavammasta rekisteröinnistä, jonka uusi toimintorekisteri mahdollistaa.

Taulukko 5. Kielenkäytön opetus

Kielenkäytön opetus	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Tavoite 2017	Toteuman ja tavoitteen ero 2017	Vertailu vuoteen 2016
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 130	763	766	1 100	-334	3
Henkilötyövuodet	3,14	4,93	4,66			-0,27
Kielenkäytön opetus, tuntia/htv	360	155	164	300	-136	9

Kielenkäytön opetuksen tuntimäärä jäi tavoitteesta, mutta pysyi edellisen vuoden tasolla. Kurssien rahallinen tuotto oli silti tyydyttävä. Opetuksen kysyntä suuntautui enenevästi lyhyisiin, vain parin tunnin mittaisiin koulutuksiin. Kielenkäytön opetuksen resursseja käytettiin myös virkakielen verkkokurssin valmisteluun, mutta tämä kurssi näkyy tuloksissa vasta tulevina vuosina.

Taulukko 6. Kielineuvonta

Kielineuvonta	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Tavoite 2017	Toteuman ja tavoitteen ero 2017	Vertailu vuoteen 2016
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	6 698	6 758	6 540	5 500	1 040	-218
Henkilötyövuodet	1,8391	2,74	3,03			0,29
Kielineuvonta, vastauksia, kpl/htv	3 642	2 466	2 158	2 391	-233	-308

Kielineuvonnan vastauksia annettiin enemmän kuin oli asetettu tavoitteeksi. Viime vuosina neuvonnan määrä on vakiintunut 6 000–7 000 vastaukseen. Vuodesta 2015 on siirrytty tuottamaan

kielineuvonta-aineistoa yhä enemmän verkkoon ja siellä [Kielitoimiston ohjepankkiin](#). Vastausten määrä osoittaa, että silti myös henkilökohtaiselle palvelulle on edelleen kysyntää.

Taulukko 7. Sähköiset aineistot

Sähköiset aineistot	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Tavoite 2017	Toteuman ja tavoitteen ero 2017	Vertailu vuoteen 2016
Sähköiset aineistot*	70 500	119 822	185 088	185 000	88	65 266
Henkilötyövuodet	4,6363	7,83	8,86			1,03
Sähköiset aineistot, yksikkö/htv	15 206	15 303	20 890	16 727	4 163	5 587

Kotus on digitoinut paperiarkistojensa ja äänitearkistonsa kieliaineistoja erittäin suuria määriä. Digitoitujen aineistojen käytettävyyttä kehitetään edelleen. Tehtävässä on onnistuttu ja määrällinen tavoite on ylitetty. Nelivuotinen suurhanke, [digitaalinen Nimiarkisto](#) avattiin yleisölle loppuvuodesta. Projektiin saatiin opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustusta 235 000 euroa.

Taulukko 8. Sanakirjat

Sanakirjat	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Tavoite 2017	Toteuman ja tavoitteen ero 2017	Vertailu vuoteen 2016
Sana-artikkeleita, kpl	50 591	59 100	59 920	66 780	-6860	820
Henkilötyövuodet	27,6095	37,94	30,05			-7,89
Sana-artikkeleita, kpl/htv	1 832	1 558	1 994	2 783	-789	436

Kotus tuottaa verkkoon kansalaisten käyttöön sähköisiä sanakirjoja. Verkossa ovat kokonaan luettavissa [Kielitoimiston sanakirja](#), [Finlandssvensk ordbok](#) ja [Karjalan kielen sanakirja](#). Historiallisista murre- ja vanhan kirjakielen sanakirjoista on verkossa käytettävissä merkittävä osa, ja lisää sana-artikkeleita tuotetaan vuosittain. Vuonna 2017 ilmestyi [Suomi–somali-sanakirjasta](#) aakkosväli *a–r*, sen sijaan *Suomi–kurmandži-sanakirjan* ilmestyminen siirtyi seuraavalle vuodelle.

4.2 Toiminnan taloudellisuus

Tuotosten ja kustannusten vuosittainen vaihtelu on odotuksenmukaista. Vuodet eivät ole tuotoksiltaan samanlaisia, vaikka toiminnan painopisteet eivät merkittävästi muuttuisi, koska työntekijöiden työaika kohdentuu eri vuosina hieman eri kohteisiin.

Taulukko 9. Toiminnan taloudellisuus indikaattoreittain

Julkaisut	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Vertailu vuoteen 2016
Julkaisut kpl	637	223	206	-17
Julkaisut sivua	4 203	4 998	3 939	-1 059
Kustannukset	895 178	771 263	1 141 913	370 650
Euroa/julkaisu, kpl	1 405,30	3 458,58	5 543,27	2 084,69
Euroa/julkaisu, sivua	212,99	154,31	289,90	135,58
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Vertailu vuoteen 2016
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	373	340	552	212
Kustannukset	836 375	912 058	863 053	-49 005
Euroa/kpl	2 242,29	2 682,52	1 563,50	-1 119
Kielenkäytön opetus	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Vertailu vuoteen 2016
Kielenkäytön opetus, tuntia	1130	763	766	3
Kustannukset	111 295	231 063	152 524	-78 539
Kielenkäytön opetus, euroa/tunti	98,49	302,83	199,12	-103,71
Kielineuvonta	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Vertailu vuoteen 2016
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	6 698	6 758	6 540	-218
Kustannukset	163 393	159 800	159 257	-543
Kielineuvonta, vastauksia, euroa/kpl	24,39	23,65	24,35	0,70
Sähköiset aineistot	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Vertailu vuoteen 2016
Sähköiset aineistot*	70 500	119 822	185 088	65 266
Kustannukset	698 335	1 267 477	834 356	-433 121
Sähköiset aineistot, euroa/yksikkö	9,91	10,58	4,51	-6,07
Sanakirjat	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Toteuma 2017	Vertailu vuoteen 2016
Sana-artikkeleita, kpl	50 591	59 100	59 920	820
Kustannukset	2 322 351	2 440 856	2 104 766	-336 090
Sana-artikkeleita, euroa/kpl	45,90	41,30	35,13	-6,17

4.3 Maksullisen toiminnan tulos ja kannattavuus

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaa ei kertomusvuodelta laadittu, koska liiketaloudellisen toiminnan tulot jäivät alle miljoonan euron opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikössä.

4.4 Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuus

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmaa ei kertomusvuodelta laadittu, koska yhteisrahoitteisen toiminnan tulot jäivät alle miljoonan euron opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikössä.

5. Tuotokset ja laadunhallinta

5.1 Suoritteiden määrät ja aikaansaadut julkishyödykkeet

Taulukko 12. Kotuksen indikaattorit 2017

	Toteuma 2015	Toteuma 2016	Tavoite 2017	Toteuma 2017
Julkaisut, sivua	4 203	4 998	3 000	3 939
Esitelmät ja asiantuntijatehtävät, kpl	373	340	400	552
Kielenkäytön opetus, tuntia	1 130	763	1 100	766
Kielineuvonta, vastauksia, kpl	6 698	6 758	5 500	6 540
Sana-artikkeleita, kpl	50 591	59 100	66 780	59 920
Sähköiset aineistot*	70 500	119 822	185 000	185 088
Asiakaspalaute (asteikko 1–4)			3	4
Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen				
Henkilötyövuodet, htv	76,7	78,85	77	77,1
Työtyytyväisyys	3,25	3,51	3,4	3,5
Sairauspäivät, lkm/htv	6,2	8,3	<8	8,0

*Luku kuvaa kumuloivasti sähköisten aineistojen karttumista ja jalostusastetta.

5.2 Palvelukyky sekä suoritteiden ja julkishyödykkeiden laatu

Kotus on lisännyt saavutettavuuttaan merkittävästi verkkopalvelun avulla. Verkkosivujen kävijämäärät ja käyntikerrat lisääntyivät entisestään vuonna 2017.

Kotuksen verkkopalveluilla oli vuonna 2017 Google Analyticsin mukaan käyttäjiä kaikkiaan 2 695 271 ja sivulatauksia 11 485 180. Tähän sisältyvät kotisivujen www.kotus.fi, [Kielikellon](#), [Språkbrukin](#) ja [Kielitoimiston ohjepankin](#) käyttäjät, joita oli 2 228 143, sivulatauksia 6 848 234 (vuonna 2016 vastaavat luvut olivat 1 764 000 käyttäjää ja 5 786 000 sivulatausta) sekä verkkosanakirjojen käyttäjät, joita oli 467 128, sivulatauksia 4 636 946 (näihin ei ole saatavilla vertailukelpoisia lukuja edelliseltä vuodelta). Kotuksen kieliaineistoja tarjotaan myös Kielipankin ja CSC:n palvelujen kautta, mutta niiden käyttäjätilastot puuttuvat.

Kotuksen suomenkielisellä Twitter-tilillä oli vuoden 2017 lopussa noin 8 000 seuraajaa (uusia 2 000) ja ruotsinkielisellä yli 1 100 seuraajaa (uusia 200).

[Facebookissa Språkbruk -lehdellä](#) on noin 2 800 seuraajaa, [Virkakieli-sivulla](#) noin 1 000 seuraajaa ja syksyllä 2017 perustetulla [Kielitoimiston Facebook-sivulla](#) on noin 2 900 seuraajaa. Ruotsalaismurteiden sanakirja [Ordbok över Finlands svenska folkmål](#) avasi keväällä 2017 Instagram-tilin, jolla on 175 seuraajaa. [Youtuben Kotus-kanavan](#) videoiden näytökertoja oli noin 16 500.

Kotuksen näkyvyyttä mediassa selvitettiin mediaseurantapalvelun avulla. Kotimaisten kielten keskus saa hyvin palstatilaa niin valtakunnallisissa tiedotusvälineissä (esim. Yle ja Helsingin Sanomat) kuin alueellisissa tiedotusvälineissäkin (esim. maakuntalehdet). Uutisia ja muita tekstejä, joissa mainitaan Kotimaisten kielten keskus tai jokin sen osa, julkaistaan joka kuukausi kymmenittäin. Tätäkin enemmän julkaistaan tekstejä, joissa käsitellään keskeisiä toimintojamme, esimerkiksi kielenhuoltoa. Mediaseuranta ulottuu yli tuhanteen kotimaiseen verkkomediaan. Lisäksi tehdään sosiaalisen median seuranta.

Kotuksen palvelujen laatua seurataan jatkuvasti sanakirjanteon ja kielenhuollon sekä niihin liittyvän tutkimuksen eri työvaiheissa. Sanakirjatyössä laadunvarmistuksen keskeinen tekijä on toimitusten sisäinen työnjako ja vastuut. Kielenhuoltotyössä on kehitetty tiimeihin perustuvaa yhteistyötä ja kerätty asiakaspalautetta järjestetyistä kursseista. Tutkimuksessa laadunvarmistuksena toimivat normaalit tieteelliseen julkaisemiseen liittyvät vertaisarviointikäytännöt.

Kotus on antanut palvelulupauksen vuoden 2018 tulossopimuksen yhteydessä. Siinä kiinnitetään huomiota erityisesti Kotuksen kielenhuollon palveluihin ja niiden saatavuuteen.

Vuonna 2017 Kotus otti tulossopimuksen mukaisesti käyttöön uuden indikaattorin asiakaspalautteesta. Kotuksen verkkopalvelussa syksyllä toteutetun asiakaskyselyn tulos on 4 (tarkka luku 3,5) asteikolla 1–4. Keskimäärin valtiolla tulos on 4 asteikolla 1–5. Tälle asteikolle muunnettuna Kotuksen tulos vastaa laskennallisesti lukua 4,5.

6. Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Kotuksen henkilömäärä oli 80 (2016: 85), naisia 64 (2016: 69), miehiä 16 (2016: 16). Henkilötyövuosia tehtiin 77,1 (2016: 78,85). Määräaikaisissa työsuhteissa oli sijaisia, projektityöntekijöitä ja opiskelijoita pääosin lyhytaikaisissa tehtävissä. Kokoaikaisia henkilöstöstä oli 64 (2016: 70), osa-aikaisia 16 (2016: 15). Tehdyn työajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta oli 78,7 % (2016: 77,9 %). Kokonaistyövoimakustannukset olivat 4 217 946,10 euroa (2016: 4 428 814,40 euroa).

Henkilöstön keski-ikä oli 50,5 v (2016: 49,5) (vuonna 2017 valtiolla keskimäärin 46,3 v). Kotuksen henkilöstö viihtyy pitkään työtehtävissään: 55–64-vuotiaita oli 33 (2016: 34). Vuonna 2017 jäi eläkkeelle 3 (2016: 1) ja työkyvyttömyyseläkkeelle 1 (2016: 0).

Kotuslaisten koulutustaso on korkea, koulutustasoindeksi on 6,6 (2016: 6,5) (asteikko 1–8; koko valtiosektorin indeksi 5,3). Korkeakoulututkinnon suorittaneita on 87,5 % (valtiolla keskimäärin 49,1 %) ja tohtorin tutkinnon suorittaneita 21,3 % koko henkilöstöstä (valtiolla keskimäärin 3,9 %).

Sairauspoissaoloja oli 8,0 työpäivää/htv (2016: 8,3) (2017 valtiolla 8,4 työpäivää/htv). Työterveyshuolto maksoi 563,80 euroa/htv (2016: 475,70 euroa/htv) (2017 valtiolla keskimäärin 398,10 euroa/htv).

Kotuksessa toimii työsuojelutoimikunta. Toimikunnan kanssa yhteistyössä toimii kaksi työhyvinvointiin keskittyvää henkilöä. Työsuojelutoiminnassa kiinnitetään huomiota sekä fyysiseen että henkiseen hyvinvointiin. Työtyytyväisyyden edistämiseen käytettiin 682,00 euroa/htv (2016: 901,90 euroa). Henkilöstön liikuntaharrastuksia on tuettu järjestämällä erilaisia liikuntaryhmiä. Liikuntaan ja muuhun työkunnan ylläpitoon on käytetty 403,40 euroa/htv (2016: 346,70 euroa/htv).

Vuoden 2017 työtyytyväisyyskyselyn tulos oli 3,5 (2016: 3,5). Tulos on lähes sama kuin valtion keskiarvo (3,6).

Henkilöstön koulutukseen ja kehittämiseen käytettiin 2,2 työpäivää/htv (valtiolla keskimäärin 2,4 työpäivää/htv), ja se maksoi 898,30 euroa/htv (2016: 2,8 päivää ja 833,20 euroa/htv).

7. Tilinpäätösanalyysi

7.1 Rahoituksen rakenne

Kotimaisten kielten keskuksen toiminta perustuu talousarviorahoitukseen ja maksullisesta toiminnasta saataviin tuloihin. Kertomusvuonna 76 % talousarviorahoituksesta saatiin veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovaroista. Maksullisen toiminnan tulojen osuus nousi 12 % (32 035 euroa). Nousu johtui kaikkien maksullisten toimintojen kasvaneesta kysynnästä. Suurin kasvu maksullisen palvelun tuotoissa oli valtion virastoilta ja laitoksilta, lähes 15 000 euroa. Muut tuotot puolestaan laskivat 37 %. Suurin pudotus oli yhteisrahoitteisen toiminnan tuotoissa elinkeinoelämältä, 37 % verrattuna edelliseen vuoteen.

7.2 Talousarvion toteutuminen

Kotukselle myönnettiin talousarviossa määrärahaa vuonna 2017 kaikkiaan 5 007 000 euroa, joka sisältää kehittämishankkeiden Maahanmuuttajasanakirjat ja Palvelut verkkoon osuuden, yhteensä 250 000 euroa. Lisäksi määrärahat sisältävät Nimiarkiston digitointiin myönnetyn 235 000 euroa rahapelitoiminnan voittovaroista tieteen edistämiseen. Määrärahat laskivat edelliseen vuoteen verrattuna 42 000 euroa. Määrärahojen vähentyminen katettiin edelliseltä vuodelta siirtyneillä varoilla.

Vuodelta 2017 siirtyi 855 953,99 euroa (vuodelta 2016 siirtyi 1 084 942,39 euroa) vuodelle 2018, joka on lähes 229 000 euroa edellistä vuotta vähemmän (siirtomäärärahan vähentyminen vuodelta 2015 vuodelle 2016 oli 191 713,39 euroa).

7.3 Tuotto- ja kululaskelma

Kotuksen toiminnan kaikki tuotot olivat vuonna 2017 kaikkiaan 495 311,79 euroa (vuonna 2016 583 443,68 euroa), johon sisältyy maksullisen toiminnan tuotot, vuokratuotot ja yhteistoiminnan tuotot. Muutos edelliseen vuoteen verrattuna on 88 131,89 euroa vähemmän. Tuottojen lasku johtuu pääosin yhteisrahoitteisen toiminnan rahoituksen vähentymisestä. Liiketaloudellisin

perustein hinnoitellun toiminnan tuotot olivat 299 982,77 euroa, joka on 32 034,55 euroa enemmän edelliseen vuoteen verrattuna.

Aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden kustannukset laskivat lähes 80 000 euroa edelliseen vuoteen verrattuna ja olivat kertomusvuonna 24 189,79 euroa. Kustannusten vähentyminen selittyy muutosta johtuneiden hankintojen poistumisella.

Henkilöstökulut olivat kertomusvuonna 4 077 362,23 euroa. Henkilöstökulut laskivat noin 198 000 euroa. Vuoden 2017 kokonaishenkilötyömäärä oli 77,1 (2016 78,85, 2015 76,7, 2014 85,5, 2013 ja 2012 76,1 henkilötyövuotta). Henkilötyövuoden hinta oli vuonna 2017 54 296,1 euroa (2016 56 571,0 euroa, 2015 57 450,20 euroa ja 2014 55 001,60 euroa).

Vuokrakustannukset laskivat edelleen uusissa toimitiloissa noin 34 000 euroa ja edellisenä vuonna laskua oli lähes 170 000 euroa. Palvelujen ostoissa oli laskua edelliseen vuoteen verrattuna 318 488,36 euroa. Palvelujen ostot laskivat digitointirahoituksen vähennyttä. Muut kulut laskivat noin 8 000 euroa. Kaikkiaan Kotuksen toiminnan kokonaiskulut laskivat noin 680 000 eurolla digitointirahoituksen vähennyksen myötä, sekä uusien toimitilojen kokonaiskustannuksien laskun vuoksi.

7.4 Tase

Kotimaisten kielten keskus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikköön, ja Kotuksen tase sisältyy ministeriön tilinpäätökseen.

8. Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma

Kotimaisten kielten keskuksen (Kotuksen) toiminta pohjautuu keskukselta annettuun lakiin ja asetukseen. Toimintaa säätelevät Laki Kotimaisten kielten keskukselta (1403/2011) ja Valtioneuvoston asetus Kotimaisten kielten keskukselta (1566/2011).

Arviointilausuman laadinnan pohjana on hyödynnetty pienille virastoille suositeltua suppeaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan arviointikehikkoa.

Sisäinen toimintaympäristö ja toimintarakenteet

Työjärjestyksen mukaan Kotuksen johtaja vastaa laitoksen sisäisestä valvonnasta ja riskien hallinnasta.

Toiminnan organisointi ja sisäiset toimintatavat ovat perustuneet strategiaan, toiminta- ja taloussuunnitelmaan, osastojen, yksiköiden ja projektien suunnitelmiin sekä henkilöstön tehtäväkuvauksiin ja vuosittaisiin kehityskeskusteluihin. Toiminnan suunnittelussa on otettu huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätöskannanotto. Sisäisen valvonnan vastuista on määrätty sekä työjärjestyksessä että taloussäännössä.

Johtaja, osastonjohtajat ja yksikönpäälliköt vastasivat sisäisestä valvonnasta mm. menoseurannan osalta. Lisäksi he vastasivat osaltaan matkasuunnitelmien ja laskujen käsittelystä sekä poissaolojen ja työajan seurannasta. Käytössä olevat sähköiset järjestelmät, kuten Kieku, vähentävät valvontariskejä ja parhaimmillaan järjeistävät työtä.

Talous- ja henkilöstöhallinnon palveluiden tuotanto hallinnon palvelukeskuksessa on vakiintunut samoin kuin Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin kanssa.

Tavoitteiden asettaminen

Kotus on pyrkinyt asettamaan hankkeidensa, projektiansa ja toimintojensa tavoitteet realistisesti ja tiedossa olevia muutoksia arvioiden sekä siten suunnannut toimintaansa lain antamissa puitteissa. Tulosindikaattorien perusteella näyttää siltä, että tavoitteiden asettamisessa vuositason onnistuttu.

Riskien tunnistaminen, arviointi ja hallinta

Kotuksen toiminnan kannalta merkittävä riski on taloudellisten toimintamahdollisuuksien heikkeneminen, jos valtiontalouden tilanne huononee. Tämä voi johtaa henkilöstön voimavarojen vähenemiseen ja avainhenkilöiden kuormittumiseen, mikä vaikeuttaa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Yhä enemmän on kiinnitettävä huomiota siihen, miten parhaiten saadaan eläköityvien tai muualle siirtyvien asiantuntemusta siirrettyksi taloon jääville ja miten taataan se, että tietyn alueen tieto ja asiantuntemus eivät ole harvojen avainhenkilöiden varassa. Tämä koskee niin substanssitehtäviä kuin hallintoakin. Pienessä organisaatiossa tähän ei ole tarjolla helppoa ratkaisua.

Riskienkartoitukseen ja -hallintaan sekä jatkuvuussuunnitteluun kiinnitetään yhä tarkempaa huomiota. Strategisiin tavoitteisiin, toiminnallisiin tulostavoitteisiin, toiminnan ja talouden laillisuuteen sekä oikeiden ja riittävien tietojen raportointiin kiinnitetään huomiota suunnittelu- ja tavoiteasiakirjoissa, poikkeamaraporteissa sekä taloussäännössä. Kaikissa uusien projektien suunnitelmissa on arvioitu myös toimintaan liittyvät mahdolliset riskit.

Johto saa tietoturvariskeistä ja -ongelmista tietoa erityisesti tietoturvapäällikön raporteista. Kotuksen tietoturvaliikenne-asiakirjassa on määritelty tietoturvallisuuden tavoitteet, vastuulliset henkilöt ja toteutuskeinot samoin kuin käytännön vastuut. Tietojärjestelmien käytösäännöt, sähköpostin käsittelysäännöt ja tietoturvapoikkeamien käsittelyohje koskevat kaikkia Kotuksen tietojärjestelmiä käytäviä. Tietoturvapoikkeamista raportoidaan kirjallisesti. Tietojärjestelmien ylläpitosäännöt koskevat lähinnä tietohallintoyksikön työntekijöitä ja tietojärjestelmien pääkäyttäjää.

Valmistauduttiin EU:n tietosuoja-asetuksen toukokuussa alkavaan kansalliseen soveltamiseen. Valmisteltiin Opetushallituksen kanssa ostopalvelusopimus tietosuojavastaavan palveluiden ostamisesta. Nimitettiin Kotukseen tietosuojayhteyshenkilö, ja hän on osallistunut tietosuojan osoitusvelvollisuutta edistäviin JUHTA/VAHTI-yhteishankkeisiin.

Kotuksessa toimii tiedonhallintaryhmä, joka koordinoi tietoturvaa koskevaa kehittämistyötä, jolla on eri toimintojen tarpeiden tuntemus ja joka edistää tietoturvallisuuden parantamista koko Kotuksen tasolla sekä osasto- ja yksikkötasolla.

Valvonta

Toiminnan seuranta- ja valvontavastuut on määritelty työjärjestyksessä, vuotuisessa toimintasuunnitelmassa, sekä tarkemmin osasto- ja yksikkökohtaisissa suunnitelmissa ja projektisuunnitelmissa. Sekä toimintaprosessien että tukiprosessien kuvauksia pyritään koko ajan tarkentamaan.

Taloushallinto tuottaa järjestelmällisesti tietoa toiminnan kustannuksista ja talouden tilasta johdon ja hankkeiden vastuuhenkilöiden tarpeisiin. Työaika kohdennetaan ottaen huomioon valitut toiminnan seurannan indikaattorit.

Tiedonkulku ja informaation käytettävyys

Kotus on aktiivisesti seurannut toimintaympäristönsä muutoksia. Kotuksen edustajat osallistuvat yhteistyöhön tai heillä on välittömät yhteydet tehtäväalueen kannalta keskeisille foorumeille niin yliopistoissa kuin valtionhallinnossakin sekä keskeisiin muihin sidosryhmiin. Yhteyksiä voi pitää pääosin riittävinä.

Sisäinen tiedonkulku tapahtuu pääosin intranetissä ja sähköpostitse, koko henkilöstön yhteisissä kokouksissa, osastojen ja yksiköiden kokouksissa sekä eri alueiden ryhmäpalavereissa.

Ulkoiset arvioinnit

Ulkoisia arviointeja ei ollut.

Väärinkäytökset

Toimintavuoden aikana ei havaittu väärinkäytöksiä.

Kehittämistarpeet

Kotus tunnistaa sisäisessä toiminnassaan seuraavat kehittämistarpeet:

- projektinhallinnan kehittämisen jatkaminen
- prosessien kehittämisen jatkaminen
- riskien hallinnan terävöittäminen
- jatkuvuussuunnittelun kehittäminen
- tiedonhallinnan ja -ohjauksen parantaminen
- palautejärjestelmän kehittäminen.

Tässä esitetyt kehittämiskohteet ovat pitkäaikaisia ja jatkuvia. Niitä kaikkia on edistetty, ja varsinkin viime vuosina käynnistyneissä projekteissa projektinhallintaa koskevat seikat on otettu huomioon ja riskienhallintaa terävöitetty. Tätä työtä tulee kuitenkin jatkaa systemaattisemmin kuin tähän asti. Prosessien kulkua analysoidaan entistä tarkemmin. Tiedonohjaussuunnitelman päivittämisessä ja jatkuvuussuunnittelussa on päästy alkuun. Palautejärjestelmän uudistaminen on loppusuoralla.

Vahvistuslausuma

Edellä olevaan perustuen todetaan, että sisäisen valvonnan menettelyt ovat turvanneet viraston talouden ja toiminnan laillisuuden ja tuloksellisuuden sekä viraston hallinnassa olevat varat ja omaisuuden. Menettelyt antavat viraston johtamisen ja tulosohjauksen edellyttämät oikeat ja riittävät tiedot taloudesta ja toiminnasta vuonna 2017.

9. Arviointien tulokset

Arviointeja ei ollut vuonna 2017.

10. Yhteenveto havaituista väärinkäytöksistä

Väärinkäytöksiä ei ollut.

Tilinpäätös

1. Talousarvion toteumalaskelma vuodelta 2017

Taulukko 13. Talousarvion toteumalaskelma 2017

Momentin numero ja nimi	Tilinpäätös 2016	Talousarvio 2017 (TA + LTA)	Käyttö vuonna 2017	Siirto seuraavalle vuodelle	Tilinpäätös 2017	Vertailu talousarvio - tilinpäätös	Siirtomäärärahoja koskevat täydentävät tiedot			
							Edellisiltä vuosilta siirtyneet	Käytettävissä vuonna 2017	Käyttö vuonna 2017 (pl peruutukset)	Siirretty seuraavalle vuodelle
29.40.03 Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot	175 057,60	1 145 000,00	289 046,01	855 953,99	289 046,01	855 953,99	1 084 942,39	2 229 942,39	289 046,01	855 953,99
29.40.53.03 Veikkauksen ja raha-arpajaisten voittovarot tieteen edistämiseen	3 789 000,00	3 627 000,00	3 627 000,00	0,00	3 627 000,00	0,00				
29.40.53.4 Valtionalouden ulkopuolisten tiedeinstituuttien ja tutkimuslaitosten toimintaan	0,00	235 000,00	235 000,00	0,0	235 000,00	0,00				
32.30.51.07 Palkkatuettu työ (TEM)	0,00	14 876,47	14 876,47	0,00	14 876,47	0,00				
33.20.50.01 Palkkatuettu työ (STM)	0,00	5 004,01	5 004,01	0,00	5 004,01	0,00				
Yhteensä	3 964 057,60	5 026 880,48	4 170 926,49	855 953,99	4 170 926,49	855 953,99				

2. Tuotto- ja kululaskelma

Taulukko 14. Tuotto- ja kululaskelma

	1.1.2017–31.12.2017		1.1.2016–31.12.2016	
TOIMINNAN TUOTOT				
Maksullisen toiminnan tuotot	-299 982,77		-267 948,22	
Vuokrat ja käyttökorvaukset	-1 800,00		-7 430,00	
Muut toiminnan tuotot	-193 529,02	-495 311,79	-308 065,46	-583 443,68
TOIMINNAN KULUT				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	24 189,79		103 206,39	
Henkilöstökulut	4 077 362,23		4 275 336,86	
Vuokrat	505 668,71		539 662,33	
Palvelujen ostot	990 631,01		1 309 119,37	
Muut kulut	62 991,07	5 660 842,81	71 490,01	6 298 814,96
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT				
Rahoituskulut	0,00	0,00	0,00	0,00
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA				
Perityt arvonlisäverot	-2 455,70		-2 429,05	
Suoritetut arvonlisäverot	241 272,89	238 817,19	370 995,98	368 566,93
TUOTTO- JA KULULASKELMA	5 404 348,21		6 083 938,21	
LYHYTAIKAISET SAAMISET				
Myyntisaamiset	0,00		-53 110,08	
Muut lyhytaikaiset saamiset	4 434,76	4 434,76	0,00	-53 110,08
RAHAT, PANKKISAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT				
Kassatilit	976,10	976,10	1 081,70	1 081,70
VAIHTO- JA RAHOITUSOMAISUUS	3 458,66		-52 028,38	
VASTAAVAA	3 458,66		-52 028,38	
Ostovelat	22 593,53		107 801,29	
Kirjanpitoyksiköiden väliset tilitykset	0,00		6 473,83	
Edelleen tilittävät erät	0,00		0,00	
Siirtovelat	41 653,02		1 844,31	
Muut lyhytaikaiset velat	0,00		0,00	
LYHYTAIKAINEN	64 246,55		116 119,43	
VIERAS PÄÄOMA	64 246,55		116 119,43	
VASTATTAVAA	64 246,55	64 246,55	116 119,43	116 119,43
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULUJÄÄMÄ		5 472 053,42		6 148 029,26

3. Tase

Kotimaisten kielten keskus kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön kirjanpitoyksikköön ja Kotuksen tase sisältyy ministeriön tilinpäätökseen.

4. Liitetiedot

Liitteet 1–11. Ei ole ilmoitettavaa.

Liite 12. Muut monivuotiset vastuut

Valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyt tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset

Tavanomaiset sopimukset ja sitoumukset (esim. vuokria, atk-käyttöpalveluja ja muita toimintamenoista maksettavia hankintoja koskevat sopimukset, diaarinumerot mainittava)	Talousarvio-menot v. 2017, euroa	Määrärahatarve v. 2018, euroa	Määrärahatarve v. 2019, euroa	Määrärahatarve v. 2020, euroa	Määrärahatarve myöhemmin, euroa	Määrärahatarve yhteensä, euroa
Senaatti-kiinteistöt, vuokrasopimus Virastotalo Hakaniemenranta 6, diaarinro: 99/06/15	589 282,92	592 658,94	592 658,94	592 658,94	642 047,19	2 420 024,01

Muulla kuin valtion talousarvion yksityiskohtaisten perustelujen yleisten määräysten kohdan Toimintamenomäärärahat perusteella tehdyt sopimukset ja sitoumukset

Muut sopimukset ja sitoumukset (muulla perusteella tehdyt sopimukset ja sitoumukset esitetään eriteltyinä säädöksittäin tai päätöksittäin, diaarinumerot mainittava)	Talousarvio-menot v. 2017, euroa	Määrärahatarve v. 2018, euroa	Määrärahatarve v. 2019, euroa	Määrärahatarve v. 2020, euroa	Määrärahatarve myöhemmin, euroa	Määrärahatarve yhteensä, euroa
Ei ilmoitettavaa						0,00

5. Allekirjoitukset

Olemme tänään hyväksyneet Kotimaisten kielten keskuksen tilinpäätöksen.

Helsingissä 28.2.2018

Ulla-Maija Forsberg

johtaja

Kotimaisten kielten keskus

Toni Nykänen

hallintopäällikkö

Kotimaisten kielten keskus